

SocialdepartementetSocialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag till Socialstyrelsen att ta fram nationella riktlinjer för vård vid långvariga smärttillstånd

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer för vård vid långvariga smärttillstånd samt sprida dem, stödja professionen vid implementering och ta fram en plan för uppföljning av dessa.

I sitt arbete med uppdraget ska Socialstyrelsen särskilt beakta behovet av samverkan mellan primärvård och specialistvård, vikten av kontinuitet i vårdkedjan och regionala skillnader avseende tillgång till specialiserad smärtvård. Vidare ska samsjuklighet mellan långvarig smärta och psykisk ohälsa beaktas liksom koppling till orala långvariga smärttillstånd. Därför bör även samverkan mellan den somatiska och psykiatriska vården beaktas, tillika samverkan mellan tandvården och annan vård.

Myndigheten ska inhämta kunskaper och erfarenheter från och föra dialog med Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Läkemedelsverket, Sveriges Kommuner och Regioner, regioner däribland regionernas nationella system för kunskapsstyrning. Socialstyrelsen ska även samråda med berörda patient-, brukar- och anhörigorganisationer samt professionsföreningar.

Socialstyrelsen ska vidare lämna förslag på hur riktlinjerna kan följas på ett systematiskt sätt på nationell nivå samt vilka organisatoriska förutsättningar som behövs för det. Detta för att de nationella riktlinjerna ska hållas uppdaterade och utgå från den senaste kunskapen.

I arbetet med uppdraget ska Socialstyrelsen beakta ett jämställdhets-, barnrätts- och funktionshinderperspektiv.

Socialstyrelsen ska lämna en delredovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 15 juni 2027. En slutredovisning av uppdraget ska ges till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 15 december 2028.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2026 använda 2 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2026 uppförda anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, anslagsposten 28 Till Socialstyrelsens disposition.

Bakgrund

Smärta är en vanlig anledning till besök i primärvården. Till långvarig smärta räknas smärta som varat över tre månader. Långvarig smärta är ett omfattande hälsoproblem som medför betydande konsekvenser för individers livskvalitet, arbetsförmåga och delaktighet i samhället.

Det finns många möjliga orsaker bakom långvarig smärta såsom sjukdom, skada eller inflammation i kroppen. Långvarig smärta kan behöva behandlas som ett sjukdomstillstånd i sig, snarare än som ett symptom på en bakomliggande orsak i de fall det inte finns behandlingsbara orsaker. Tillståndet är ofta komplext och kan vara förenat med såväl fysisk som psykisk och social problematik. Exempelvis är långvarig smärta tillsammans med psykisk ohälsa en av de vanligaste orsakerna till långtidssjukskrivning och samsjukligheten mellan dem är betydande. Långvarig sjukskrivning kan innebära en allvarlig konsekvens som kan riskera att förstärka individens utsatthet. Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutsstöd utgör i detta sammanhang ett centralt kunskapsstöd för bedömning av arbetsförmåga och vägledning vid sjukskrivning. Sammantaget ställer detta höga krav på hälso- och sjukvårdens kompetens, samordning och kontinuitet.

Smärtans bakomliggande orsaker, såsom skador eller sjukdomstillstånd, behandlas ofta i specialistvården medan långvarig smärta ofta behandlas i primärvården. Överlämningen från specialistvården till primärvården präglas ofta av bristande informationsöverföring och avsaknad av gemensamma vårdplaner, vilket kan leda till fragmenterad vård

och otillräcklig uppföljning. Det riskerar att försämra kontinuiteten i vården, minska patienternas trygghet och försvåra en personcentrerad vård.

Närmare om uppdraget

Samtidigt som många lever med långvarig smärta saknas det i dag nationella riktlinjer för att säkerställa en kunskapsbaserad, jämlik och effektiv vård vid långvarig smärta, med undantag för Nationella riktlinjer för tandvård (2022) som även berör smärta och käkfunktionsstörning. Nationella riktlinjer kan bidra till att tydliggöra vilka åtgärder och arbetssätt som bör prioriteras, stärka ett personcentrerat och sammanhållet omhändertagande samt främja en ändamålsenlig användning av hälso- och sjukvårdens resurser.

Det finns också behov av att analysera om och i vilken utsträckning det förekommer regionala variationer i tillgången till specialiserad smärtvård. Socialstyrelsen bör i analysen belysa eventuella skillnader i förekomsten av specialistmottagningar, väntetider och kompetens samt hur formerna för samverkan mellan regionerna påverkar patienters möjligheter till specialiserad bedömning och behandling.

I rapporten Ökad suicidrisk bland patienter med långvarig och läkemedelsbehandlad smärta, som Socialstyrelsen publicerade 2024 framgår det att det finns en betydande samsjuklighet mellan långvarig smärta och psykisk ohälsa, särskilt vid långvarig läkemedelsbehandling. Det finns även en koppling mellan tidigare våldsutsatthet och långvarig smärta. Av Socialstyrelsens Nationellt kunskapsstöd till beslutsfattare och personal inom hälso- och sjukvården och tandvården gällande våld i nära relationer framgår bland annat att den som möter patienter inom hälso- och sjukvård bör fråga om våld i nära relation exempelvis när patienten återkommande söker vård för samma eller olika besvär utan tydlig klinisk orsak samt har bristande följsamhet till ordinerad behandling vid kroniska sjukdomar. De nationella riktlinjerna bör därför belysa samspelet mellan smärta, psykisk ohälsa och eventuell tidigare våldsutsatthet i syfte att förbättra samordningen mellan olika delar av hälso- och sjukvården med särskilt fokus på en sammanhållen och personcentrerad vård vid såväl somatiska som psykiatriska besvär eller tillstånd.

För patienter som lever med långvarig smärta utgör läkemedelsbehandling en central del av behandlingen. Samtidigt är det vanligt att patientgruppen har

behov av insatser som omfattar flera olika behandlingsformer. Arbetet med nationella riktlinjer bör därför belysa nyttan av och riskerna med läkemedelsbehandling vid långvarig smärtlindring, samt behovet av att främja och ge vägledning kring evidensbaserade, såväl farmakologiska som icke-farmakologiska behandlingsmetoder, och deras samlade tillämpning i en multimodal behandlingsstrategi.

I Myndigheten för vård- och omsorgsanalys delredovisning av uppdraget att följa upp satsningen och analysera utvecklingen på området flickors och kvinnors hälsa, inklusive förlossningsvård framgår det att långvarig smärta är vanligare bland kvinnor samt att vissa hälsotillstånd, däribland smärttillstånd, påverkar i hög grad flickor och kvinnor oavsett ålder. I arbetet med uppdraget bör ett jämställdhetsperspektiv beaktas.

När uppdraget utförs ska pågående relevanta uppdrag inom området beaktas, däribland uppdraget att samordna, stödja och följa upp genomförandet av den nationella strategin inom området psykisk hälsa och suicidprevention (S2025/00016), uppdraget att stärka hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivning och rehabilitering (S2025/01084), uppdraget att ta fram kunskapsstöd inom området stress- och utmattningsrelaterade tillstånd (S2025/01181) samt uppdraget att utveckla befintliga nationella riktlinjer för psykisk hälsa och suicidprevention (S2025/01181).

Med hjälp av nationella riktlinjer kan vården vid långvarig smärta bli mer personcentrerad, jämlik och tillgänglig.

På regeringens vägnar

Elisabet Lann

Marcus Wernérus

Kopia till

Statsrådsberedningen, SAM

Finansdepartementet, BA

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Läkemedelsverket

Sveriges Kommuner och Regioner